

על "עד העונג הבא"/ענר שלו

כמי שחושב שכתובה זה צורה לא פחות מתוכן תרשו להתחיל בכמה מחשבות על עד העונג הבא מבחינה צורנית. מדובר במבנה די מתוחכם שמצליח להתחדש ולהפתיע כל פעם מחדש.

כבר בעמודים הראשונים מסתמן כאילו המבנה של הספר. יש ארבע דוברות: מירה, מיטל, גילי וורדה. כולן נשים, מה שאינו מובן מאליו. ברוב הספרים יש גם גברים. לכולן יש סיפורים. למרות שהסיפורים סובבים סביב נושאים דומים - מערכות יחסים, מין, אמהות, השילוב ובעיקר אי השילוב בין כל אלה - הם גם שונים מאוד זה מזה, וכמו מאירים את מושג הנשיות מארבע זוויות שונות.

ארבעת הסיפורים השונים נמסרים לסירוגין, נקטעים זה על ידי זה, מצטרפים זה לזה, מתנגדים זה לזה, מה שיוצר מתח. משהו רב-קולי, כמו קונטרפונקט במוסיקה. לפעמים יש גם התכתבות מילולית בין קטעים עוקבים של דוברות שונות. למשל בעמוד 213: הקטע של מיטל נגמר ב"זאת ההזדמנות שלה. על החיים ועל המוות. הרבה זמן היה מוות. הגיע הזמן שיהיו קצת חיים". ומיד אחריו מתחיל הקטע של ורדה ב"כשמוות מסתמן ברקע, קורה אחד משניים: נתקפים שיתוק או נתקפים הגיגים". המילה מוות כגשר בין קטע אחד לבא אחריו. אך רק המילה. מה שהיא מסמנת שונה מאוד בכל קטע.

מצד אחד אם כן אנחנו מיטלטלים בין סיפורים, קולות, שפות, דיכוטומיות: רומנטיקה מול מין אנונימי מזדמן, רוך מול אלימות, לעשות אהבה מול להזדיין, מין מול רבייה, להסתגר בגבולות המשפחה או לפרוץ אותם. העובדה שישנם ארבעה סיפורים הזכירה לי רביעיית מיתרים, הרכב כלים יפהפה ומופשט כמעט במוסיקה קלאסית: שני כינורות, ויולה וצ'לו. ומיד התחלתי לחשוב מי זו מי. מיטל הצילו אחלי? בעלת הגוף הנשי המלא העוברת מהשפלות ושנאה עצמית לקבלה ואהבה והחלטת גירושין אמיצה. מירה הויולה, עם הקול העמוק, עם ילד מבוגר ומאהב צעיר. נילי וורדה שני כינורות הנלחמים על הדומיננטיות. וורדה הווקאלית הפרובוקטיבית וגם מדריכת הקבוצה - מין כינור ראשון. אך דווקא בסוף הספר וורדה נעדרת ונילי וחייה הופכים לעיקר, לכינור הראשון באמת, הנותן את הטון, את צלילי הסיום.

אך רביעיית המיתרים הזאת, ארבעת הכלים, היא רק חלק מהמבנה של הספר. כבר בהתחלה ישנם קטעים מסוג נוסף. דיוני הקבוצה למיניות האישה. מין מיזוג של הקולות השונים לדיאלוג מידי יותר, במקום סדרה של מונולוגים. וגם הזדמנות לתפוש מרחק, להטרים אירועים, ולנתח תיאורטית מה קורה בכל סיפור. כמו מקהלה יוונית?

במרבית הספר המבנה נשמר אך לקראת סופו חלים שינויים מפתיעים. ראשית, שמות הדוברים נעלמים. זה התפקיד שלנו לזהות אותם, להתאים כל מונולוג או קטע סיפור לדמות הרלוונטית. האפקט המתקבל הוא של פירוק הדרגתי של המבנה הקשיח, אך גם של מיזוג. כמו כשמסובבים גלגל הצבוע בכל צבעי הקשת, ולפתע הצבעים השונים מתמזגים, יוצרים ישות אחת, אפקט קליידסקופי.

אך בסופו של הספר קורה דבר עוד יותר מפתיע. מתחיל איזה מונולוג ואנו מנסים לזהות את הדוברת, אחת מארבע, אחרי שכבר התאמנו והצלחנו, אבל לא, זוהי דוברת חדשה, גם כן אישה אמנם, אבל צעירה מכולן, מיה, בת 14, הבת של נילי, והסיפור של נילי מואר מנקודת מבט חדשה. הספר מתחיל במירה, המבוגרת מכולן, ונגמר במיה, הצעירה מכולן. הוא מתחיל במין בשל, ונגמר בנשיקה. סיום טרסנצנדנטי כמעט. מאוד נכון מבחינתי.

אולי כמי שהוא גם מתמטיקאי ומתעניין במוסיקה ומבנה אני חושב שדי נכבשתי על-ידי המבנה הזה, שמצליח לאתגר ולרגש בעת ובעונה אחת.

עכשיו תגידו שאני מתחמק מדיון בתכנים של הספר. איכשהו לא בא לי לדבר על פסיכולוגיה, אולי מפחיד אותי שאריאל היא פסיכולוגית וגם שאר הדוברים היום. אולי אגיד רק מילה אחת שזה ספר עצוב ופסימי מבחינת העדר תקשורת בין נשים וגברים. של פערים בלתי ניתנים לגישור בשל מבנה אישיות שונה לחלוטין. הגבר מתואר כמי שלא מסוגל להיות מאהב וחבר בעת ובעונה אחת. מערכות יחסים בין נשים וגברים כמבוך חסר פתרון. אם יש תיקון (ויש כמה תיקונים בספר) הרי או לא בתוך מערכת היחסים עצמה. האם זה תמיד נכון? האם, בתור גבר, אני מבטא כאן מחאה קלה? זו שאלה קשה. אני לא בטוח בעצמי.

אבל אני רוצה לדבר על שאלה מעניינת אחרת, והיא באיזה ז'אנר הספר כתוב. יתעורר בודאי דיון אם זו ספרות ארוטית, או אפילו פורנו, כי באמת יש כאן תיאורי מין מאוד ישירים לפעמים. אבל אין זה מין נטול הקשר כמו בפורנו, להפך, ההקשרים, מערכות היחסים והציפיות, חשובים יותר מהתיאורים המיניים.

אפילו המין הלכאורה נטול הקשר של ורדה מלווה בדיונים פסיכולוגיים נרחבים ובשינויים בלתי צפויים: הבאת ילד ללא מין (אגב, הרעיון הזה של רבייה א-מינית מתכתב אולי עם הסיום של חלקיקים אלמנטריים של מישל וולבק).

לכן לא נראה לי שמדובר בפורנו, ואפילו לא בספרות ארוטית רכה שמטרתה לגרות, אלא בחשיפה אמיצה של המין והמחשבות עליו והתפקידים שלו בתוך המורכבות של חיינו. ניסיון לא לעמעם את האור איפה שבסרטים קונבנציונאליים מעמעמים אותו וקופצים לסיגריה שאחרי. אבל ברור שזה מפחיד אנשים.

אבל שאלת הז'אנר שרציתי לשאול היא אחרת. האם זה NON-FICTION או FICTION. האמת שהיא שקצת נמאס לי מ-FICTION. את מי זה מעניין, דברים שלא קרו באמת? טוב, אני כמובן פרובוקטיבי כאן, אבל באמת יש לי חיבה לביוגרפיות למשל. ותסתכלו על התנ"ך, שלפחות יש לו יומרה לספר מה באמת קרה, ואולי זה חלק מהעוצמה שלו. אנחנו כל-כך מוצפים ב-FICTION לסוגיו, אבל באמת לפעמים המציאות עולה על כל דמיון. וההצהרה הזאת בספרים רבים שכל קשר למציאות מקרי קצת נמאסה עלי. שמחתי לא למצוא אותה בספר של אריאל להמן.

מה שאני רוצה לומר בשאלת הז'אנר של עד העונג הבא הוא שמצד אחד ברור שזו יצירת בדיון, אבל מצד שני היא עוררה בי תחושה רעננה של NON-FICTION. אולי בגלל קבוצת הדיון במיניות האשה שמובילה את זה לכיוונים תיעודיים. אולי בגלל הרבה רעיונות מופשטים שיש בספר. אבל גם הסיפורים, ההתרחשויות, הרגישויות, האכזבות הקטנות, השתיקות, אפילו הבנאליות של מצבים מסוימים, נותנים תחושה של ספר כמעט דוקומנטרי, לא מומצא, ואני אומר את זה במובן החיובי של המילה.

(ואולי במובן זה - ורק במובן זה - יש כאן דמיון מאוד חלקי לפורנו. עם כל הוויכוחים סביב הנושא יש דבר אחד שאינו שנוי במחלוקת, ושאינו נכון בסרטים אחרים: מה שמראים שם קורה באמת).

בזה אני לא אומר שההתרחשויות או הדמויות בספר באמת קיימות. מה שמזכיר לי סיפור אמיתי. יש לי זוג חברים בלונדון, שזידי סמית היא (או הייתה?) חברה טובה שלהם. כשקיבלו את אחד העותקים הראשונים של שיניים לבנות נדהמו לגלות את עצמם בספר. ולא דווקא בצורה מחמיאה. הם הרגישו שפרקים שלמים בשיניים לבנות כתובים עליהם, חושפים אותם בצורה ביקורתית, כמעט נלעגת. כנראה שזידי קראה את המחשבות שלהם, כי אחרי זמן קצר הגיע מכתב חם, כמעט מתנצל, ממנה, בו היא כותבת כמה היא אוהבת אותם, ומסיימת בהצהרה: רק על עצמי כתבתי, כל הדמויות בספר הן התפצלויות שלי.

אם נחזור לעד העונג הבא, גם אם מדובר בדמויות אמיתיות, או מומצאות, או בארבע התפצלויות של אישיות אחת, אני רוצה להודות לאריאל על חוויית קריאה ומבנה לא שגרתיים, ועל תחושת האמינות והיושר שהספר עורר בי.